

PARTICIPATIVNO UPRAVLJANJE PODUZETNIČKOM INFRASTRUKTUROM

**mladi poduzetnici u dijalogu s
donositeljima odluka**

Sufinancirano sredstvima
programa Europske unije
Erasmus+

Grad Pazin

Udruženje
obrnika
Pazin

Centar za mlade
ALARM PAZIN

**Rezultati akcijskog istraživanja i preporuke za
unaprijeđenje poduzetničke klime na području
središnje Istre**

Autorica: Petra Pekica

Godina izdanja: 2024.

Ova je publikacija ostvarena uz financijsku potporu Europske komisije. Ona izražava isključivo stajalište njenih autora i Komisija se ne može smatrati odgovornom pri uporabi informacija koje se u njoj nalaze.

Sadržaj

1. Uvod.....	3
2. O projektu.....	4
3. Analiza postojeće infrastrukture i potpora jačanju poduzetništva i obrtništva na području središnje Istre.....	5
3.1. Potporna fizička infrastruktura: poduzetnički inkubator Pazin UP i poduzetničke i poslovne zone središnje Istre.....	5
3.2. Lokalne potpore za jačanje poduzetništva na području središnje Istre.....	7
4. Metodologija prikupljanja sadržaja za izradu preporuka.....	7
5. Detektirana problematika mikropoduzeća i malih obrta.....	10
5.1. Prostori za rad.....	10
5.2. Programi podrške, dostupne usluge i željene edukacije.....	12
5.3. Članstvo u strukovnim organizacijama i mogućnost sudjelovanja u odlučivanju.....	13
5.4. Potporne agencije, udruge i druga tijela.....	13
6. Prijedlozi i preporuke za zajedničko upravljanje poduzetničkom infrastrukturom.....	14
7. Prijedlog mjera za poticanje poduzetništva i obrtništva na području središnje Istre.....	14
7.1. Prijedlog izravnih mjera potpore za poduzetnike i obrtnike početnike.....	15
7.2. Prijedlog neizravnih mjera pružanjem potpore potpornim poduzetničkim i obrtničkim institucijama.....	16
7.3. Prijedlozi za poboljšanje obrazovnog sustava te veću informiranost o mogućnostima za poduzetništvo i obrtništvo.....	16
8. Preporuke za stručna tijela i potporne poduzetničke institucije.....	17
9. Zaključak.....	18

Uvod

Na sljedećim stranicama sumirani su podaci i informacije o provedbi fokus grupa s mladim poduzetnicima i obrtnicima te donositeljima odluka s područja Grada Pazina i 6 susjednih općina, a koje su se provodile u sklopu projekta **“Participativno upravljanje poduzetničkom infrastrukturom: mladi poduzetnici u dijalogu s donositeljima odluka”**. Cilj projekta bio je prikupiti informacije o potrebama mladih poduzetnika i obrtnika s područja središnje Istre koje su obilježile početak njihovom samostalnom poslovnog putovanja, a posebno one vezane uz infrastrukturu, kako bi se u narednom periodu na njih moglo odgovoriti različitim oblicima podrške. Naime, u okviru sudjelovanja Grada Pazina te općina Sveti Petar u Šumi, Gračišće i Cerovlje u ITU mehanizmu (Integrirana teritorijalna ulaganja) Europske unije, u tim će se jedinicama lokalne samouprave značajan dio od 13.500.000,00 EUR, koliko je iz ITU mehanizma njima na raspolaganju, uložiti u prenamjenu postojeće infrastrukture za potrebe poduzetničkog sektora. Plan je do kraja 2030. otvoriti 4 nova poduzetnička inkubatora na području središnje Istre: novi pazinski inkubator bit će namijenjen razvijanju kreativnih industrija, inkubatori u Sv. Petru u Šumi i Cerovlju usmjerit će se poljoprivredi i zdravoj prehrani, a inkubator u Gračišću orijentirat će se prema razvoju IT industrije. Informacijama i preporukama proizašlima iz ovog projekta želi se stvoriti prilika za uključivanje mladih poduzetnika i obrtnika u oblikovanje tih prostora, kako bi zaista mogli odgovoriti na realne potrebe poduzetničkog sektora u tim sredinama. Osim nalaza s fokus grupa te preporuka i prijedloga mjera za poticanje poduzetništva i obrtništva na području središnje Istre, ovaj izvještaj donosi i analizu postojeće infrastrukture i lokalnih oblika potpora poduzetništvu, predstavlja metodologiju kojom su provedene fokus grupe, odnosno prikupljene informacije te prikazuje detektiranu problematiku mikropoduzeća i malih obrta na ovom području.

O projektu

Erasmus+ projekt naziva “**Participativno upravljanje poduzetničkom infrastrukturom: mladi poduzetnici u dijalogu s donositeljima odluka**” odobren je za financiranje Razvojnoj agenciji Srce Istre u proljeće 2023. godine. Vrijednost projekta je **41.860,00 eura**, a projekt je odobren od strane **Agencije za mobilnost i programe Europske unije**, uz predviđeno trajanje **od 1. rujna 2023. do 30. studenog 2024. godine**. U projekt je bilo uključeno nekoliko partnera: **Grad Pazin kao središte centralne Istre**, udruga mladih **Centar za mlade Alarm Pazin** kao najrelevantnija udruga mladih i za mlade na tom području te strukovna organizacija **Udruženje obrtnika Pazin**, no u aktivnostima su sudjelovali i brojni drugi dionici s područja cijele Istarske županije, a koji su relevantni za ovu tematiku. Još prilikom prijave projekta formalnu podršku projektu iskazali su: Istarska razvojna agencija (IDA d.o.o.), Poduzetnički inkubator Verzi iz Buzeta, Poduzetnički inkubator Poreč, Hrvatska gospodarska komora, Hrvatski zavod za zapošljavanje te Veleučilište Rijeka, koje u Pazinu izvodi program stručnog prijediplomskog studija poduzetništva.

Opći cilj projekta bio je uključiti mlade poduzetnike i obrtnike sa šireg područja Pazinštine u zajedničko promišljanje postojećih i budućih poduzetničkih prostora na tom području (inkubatora i *coworking* prostora). Jedan od ciljeva projekta bio je i ispitati potrebe mlade poduzetničke i obrtničke populacije, posebno u smislu dostupnosti prostora te osnaživanja i edukacije za uspješno samozapošljavanje i poslovanje, a sudionici projekta imali su priliku i upoznati se s radom i primjerima upravljanja poduzetničkih inkubatora u Buzetu, Poreču i Puli. Ideja je bila na temelju primljenih informacija i predstavljenih živih praksi donijeti i usvojiti preporuke za unaprjeđenje rada i vidljivosti postojećih i budućih poduzetničkih inkubatora i *coworking* prostora. Namjera je time osigurati poticajno okruženje za osnivanje i poslovanje novih obrta i poduzeća te potporu gospodarskom razvoju središnje Istre.

Tijekom provedbe projekta provedene su različite aktivnosti: tri studijska posjeta poduzetničkim inkubatorima u Puli, Poreču i Buzetu, sedam fokus grupa na području Grada Pazina i susjednih općina Cerovlje, Gračišće, Tinjan, Sveti Petar u Šumi, Karojba i Žminj, početna i završna konferencija projekta, zajedničko predstavljanje stručnih i savjetodavnih institucija u području gospodarstva te tribina u sklopu Sajma obrtničkih zanimanja u Pazinu. Na aktivnostima su sudjelovali mladi koji razmišljaju o upisu obrtničkih zanimanja ili otvaranju vlastitog obrta ili poduzeća, mladi obrtnici i poduzetnici, predstavnici jedinica lokalne samouprave te stručnjaci iz stručnih i savjetodavnih institucija koje djeluju u području gospodarstva.

Ovaj projekt ostvarit će najveći učinak na lokalnoj razini, a posredno će utjecati i na područje Istarske županije. **Najveći učinak ostvarit će na području Grada Pazina i šest susjednih općina**, gdje će ideje mladih poduzetnika i obrtnika imati priliku izravno biti iskorištene tijekom osmišljavanja i izgradnje poduzetničke infrastrukture na području šire Pazinštine. Tako će mladi imati izravnu mogućnost utjecati na budućnost poduzetničke infrastrukture u svojim mikrozajednicama, ali i izraziti svoje potrebe te moguća rješenja glede lokalnih gospodarskih politika. U konačnici, projekt će doprinijeti boljoj iskorištenosti postojeće poduzetničke infrastrukture te stvaranju poticajnijeg okruženja za poslovanje mladih poduzetnika i obrtnika.

Slika 1. Sudionici studijskog posjeta Poduzetničkom inkubatoru Poreč u Žbandaju

3. Analiza postojeće potporne infrastrukture i potpora jačanju poduzetništva i obrtništva na području središnje Istre

Za potrebe ovog izvještaja na narednim stranicama predstavljena je postojeća fizička infrastruktura namijenjena poduzetnicima i obrtnicima s područja Grada Pazina i općina Cerovlje, Gračišće, Tinjan, Karojba, Žminj i Sveti Petar u Šumi te lokalne potpore kojima jedinice lokalne samouprave na tom području podupiru gospodarski sektor.

3.1. Potporna fizička infrastruktura: poduzetnički inkubator Pazin UP te poduzetničke i poslovne zone

Na području središnje Istre djeluje svega jedan uređeni prostor namijenjen za inkubaciju novih te coworking postojećih poduzetnika i obrtnika – [Poduzetnički inkubator Pazin UP](#), smješten u Pazinu, na adresi Prolaz Jože Šurana 3. Prostor nudi 6 u potpunosti opremljenih manjih ureda (za max. dvije osobe) za jednogodišnji najam (nakon kojeg se najam može produžiti) te zajednički radni prostor (coworking dvorana) od 25m². U jednom od ureda u Poduzetničkom inkubatoru trenutno djeluje Razvojna agencija Srce Istre, koja za vlasnika prostora, Grad Pazin, koordinira korištenje coworking prostora te osmišljava program za poduzetnike, koji se povremeno izvodi u obliku različitih radionica, predavanja, predstavljanja natječaja i slično. Inkubator je u funkciji od jeseni 2019. godine, a prostor u kojem djeluje uređen je uz pomoć sredstava iz Europskog fonda za regionalni razvoj. Osim usluge najma radnog prostora te prisustvovanja različitim informativnim i edukativnim programima,

Inkubator nudi i usluge akceleracije te virtualne inkubacije. Za poduzetnike početnike posebno je značajna posljednja, jer podrazumijeva mogućnost registracije poduzeća i/ili obrta na adresi Inkubatora. Brojnim obrtnicima i poduzetnicima značajnu prepreku na samom otvaranju pravnog subjekta često predstavlja već sama činjenica što ne posjeduju vlastiti prostor na čiju bi adresu mogli registrirati poduzeće ili obrt.

Slika 2. Coworking dvorana poduzetničkog inkubatora Pazin UP u Pazinu

Na području svake od prethodno spomenutih jedinica lokalne samouprave postoje, ili su prostornim planovima predviđena područja za otvaranje poduzetničkih zona različitog karaktera. **Poduzetnička je zona** područje koje je prostorno-planskim dokumentima određeno za obavljanje gospodarskih djelatnosti, s izgrađenim prometnicama i komunalnom infrastrukturom. Poduzetničke zone osiguravaju **dugoročne uvjete za razvoj obrtništva, malog i srednjeg poduzetništva** kao jednog od najvažnijih i najstabilnijih segmenata razvoja gospodarstva općenito. Osim navedenog, olakšana je komunikacija između poduzetnika te otvorena mogućnost za udruživanjem poduzetnika u tzv. **proizvodne klastere** u cilju smanjenja troškova i povećanja konkurentnosti. Osim Grada Pazina, susjedne općine u kojima su se provodile fokus grupe, nemaju takva opremljena područja u vlasništvu jedinice lokalne samouprave (već isključivo u privatnom). U nekim općinama predviđeno je otvaranje i opremanje takvih područja, dok je u nekim jedinicama lokalne samouprave prostornim planovima predviđeno samo otvaranje privatnih poslovnih zona.

U svakoj jedinici lokalne samouprave u kojoj postoje adekvatni prostori u gradskom/općinskom vlasništvu koji se mogu iznajmiti za obavljanje gospodarske djelatnosti, takvi se prostori daju u najam putem periodičnih javnih poziva, na duži ili kraći period.

3.2. Potpore za jačanje poduzetništva na području središnje Istre

U posljednjih nekoliko godina, većina jedinica lokalne samouprave s područja središnje Istre nije dodjeljivala potpore novootvorenim poduzećima i obrtima. Grad Pazin dodjeljivao je izravne potpore novim poduzetnicima i obrtnicima putem javnog poziva do 2020. godine.

No, poduzetnicima i obrtnicima koji tek počinju ili žele započeti svoje poslovanje, na raspolaganju su financijske potpore koje je moguće dobiti s regionalne i/ili s nacionalne razine. Hrvatski zavod za zapošljavanje posljednjih je nekoliko godina provodio niz mjera za poticanje samozapošljavanja, koje su mahom koristili mladi kod otvaranja svog prvog poduzeća ili obrta. Mjere su podrazumijevale dodjelu sredstava najčešće na 2 godine, a u različitim iznosima ovisno o vrsti djelatnosti predloženog novog obrta ili poduzeća. Potpore su bile namijenjene financiranju različitih troškova koji su podrazumijevali troškove osnivanja poduzeća ili obrta, nabavku opreme za rad, troškove rada jedne zaposlene osobe i popratna davanja, troškove najma prostora, izrade mrežnih stranica, troškove knjigovodstva, i sl. Među ispitanicima koji su sudjelovali u fokus grupama projekta značajan je broj onih koji su do otvaranja poduzeća ili obrta došli ovim putem.

Također, Istarska županija putem javnog poziva jednom godišnje dodjeljuje sredstava za poticanje poduzetništva i obrtništva, a dio sredstava ponekad je izričito osiguran za poduzetnike početnike, odnosno nove poslovne subjekte koji na tržištu djeluju do dvije godine. Cilj je pružiti financijsku podršku poslovnim subjektima kako bi se prevladali početni izazovi u poslovanju te kako bi im se osiguralo stabilnost i rast.

Osim toga, brojne druge potporno-poduzetničke institucije djelomično ili u potpunosti financiraju neke od aktivnosti koje su važne za novoosnovana poduzeća ili obrte poput sudjelovanja na gospodarskim sajmovima i marketinšku prezentaciju, digitalizaciju poslovnog subjekta, edukaciju zaposlenika i sl. Takve potpore dodjeljuje Hrvatska agencija za malo gospodarstvo, inovacije i investicije (HAMAG-BICRO), Hrvatska obrtnička komora, Ministarstvo gospodarstva i dr.

4. Metodologija prikupljanja sadržaja i struktura sudionika istraživanja

U sklopu provedbe projekta **“Participativno upravljanje poduzetničkom infrastrukturom: mladi poduzetnici u dijalogu s donositeljima odluka”** održano je akcijsko istraživanje na području Grada Pazina i 6 susjednih općina s područja središnje Istre (općine Gračišće, Tinjan, Cerovlje, Karojba, Sveti Petar u Šumi i Žminj). Cilj je bio kroz fokus grupe upoznati problematiku novoosnovanih poduzeća i obrta, kako bi se na temelju prikupljenih informacija jedinicama lokalne samouprave s

područja središnje Istre formirale preporuke i potencijalne mjere za podršku poslovanju novih, mladih poduzetnika i obrtnika.

Fokus grupe s mladim poduzetnicima i obrtnicima te donositeljima odluka održane su:

- 13.12.2023. u općini Gračišće
- 14.12.2023. u gradu Pazinu
- 6.3.2024. u općini Tinjan
- 18.4.2024. u općini Karojba
- 3.5.2024. u općini Sveti Petar u Šumi
- 24.5.2024. u općini Cerovlje i
- 26.6.2024. u općini Žminj.

Fokus grupe provodile su se u popodnevnim satima, uživo, a na njima je sudjelovalo 70-ak sudionika. Odvijale se su u sigurnoj atmosferi i po unaprijed dogovorenim pravilima komunikacije i međusobne ophodnje, a svaka fokus grupa je uz pristanak svih sudionika i snimljena.

Diskusiju je usmjeravala facilitatorica, a dodatne bilješke i zapažanja za potrebu izrade ovog izvještaja na svakoj je fokus grupi vodila zapisničarka. Predviđeno trajanje fokus grupa bilo je 90 minuta, a svaka fokus grupa provodila se je prema istom, unaprijed pripremljenom protokolu.

Kroz fokus grupe prikupljali su se podaci u sljedećim područjima, koja su prethodno identificirana kao važna:

- 1. Prostor za poduzetnike i obrtnike**
- 2. Programi podrške/dostupne usluge/edukacije**
- 3. Kreiranje politika/mogućnost sudjelovanja u odlučivanju**
- 4. Potporne agencije, udruge i druga tijela**

Sukladno tome, sudionicima su postavljena 4 seta pitanja:

1. Prostor

- Koliko vam je adekvatan prostor nužan za kvalitetno obavljanje djelatnosti kojom se bavite? U kakvom prostoru trenutno obavljate svoju djelatnost i je li vam on zadovoljavajući?
- Kada bi postojala mogućnost dijeljenja radnog prostora s drugim poduzetnikom/obrnikom, biste li bili skloni iskoristiti takvu mogućnost?
- Kada bi na području vašeg grada/općine postojao poduzetnički centar/inkubator koji bi nudio mogućnost najma radnog prostora, biste li bili zainteresirani iskoristiti tu mogućnost? Što bi u tom slučaju najviše utjecalo na vašu odluku o korištenju tog prostora (cijena najma, lokacija, popratni sadržaji u poduzetničkom centru/inkubatoru...)

- Prije ove rasprave predstavljeni su vam planovi izgradnje budućih inkubatora na područjima Grada Pazina te općina Sveti Petar u Šumi, Gračišće i Cerovlje. Kako vam se čine ti prijedlozi?

2. Programi podrške/dostupne usluge/edukacije

- Jeste li prilikom pokretanja vlastitog poslovanja koristili neki oblik potpore (savjetovanje neke potporno-poduzetničke institucije, financijske poticaje HZZ-a...)?
- Koliko ste bili zadovoljni oblikom podrške koji ste koristili i zašto? Ako niste bili zadovoljni – zašto niste?
- Kakav bi vam sada oblik podrške bio potreban, a mislite da trenutno ne postoji (kakva vrsta edukacije, usluge, itd.)?

3. Kreiranje politika/mogućnost sudjelovanja u odlučivanju

- Jeste li trenutno uključeni u rad/ u članstvu neke strukovne udruge ili komore? Ako da – koje i zašto? Smatrate li da kroz taj angažman možete utjecati na poboljšanje prilika za poticanje gospodarstva u vašoj sredini?
- Koje još oblike uključivanja u procese donošenja odluka o gospodarstvu i mladih poznajete? Biste li bili voljni uključiti se u njih?
- U kakvo bi se tijelo/udruženje bili voljni uključiti, a smatrate da trenutno ne postoji? Koje bi bile njegove karakteristike i ovlasti?
- Ovdje na ploči su popisana neka tijela i profesionalna udruženja koja trenutno postoje. Jeste li upoznati s njihovim postojanjem i koliko ste trenutno zadovoljni njihovim radom?

4. Potporne agencije, udruge i druga tijela

- Koliko ste upoznati s radom potpornih poduzetničkih institucija na vašem području? Jeste li koristili usluge neke od njih i jesu li vam bile od pomoći?
- Smatrate li da postoji nepokriveno područje u kojem vam je potrebna specifična podrška, a za koje trenutno nije nadležna niti jedna od institucija koje su vam dostupne? Koje bi to bilo područje?
- Mislite li da postoji potreba za osnivanjem dodatnih potporno-poduzetničkih institucija? Kakve bi to bile institucije i koja bi bila njihova zaduženja?

Osim toga, sudionici bi prije svakog seta pitanja dobili priliku da nekoliko minuta samostalno promisle te samoinicijativno predstave svoje iskustvo ili mišljenje koje je relevantno za sljedeću temu razgovora.

Sudionici su uglavnom bili poduzetnici i obrtnici starosti do 30 godina, mlade osobe zainteresirane za samozapošljavanje ili su u trenutku sudjelovanja na fokus grupi upravo bile u procesu otvaranja obrta ili poduzeća te osobe starije od 30 godina, a koje su se zbog različitih uloga koje su imale ili će potencijalno imati mogle smatrati donositeljima odluka.

Obrtnici i poduzetnici koju su sudjelovali na fokus grupama bave se najrazličitim djelatnostima, najčešće pružanjem različitih usluga, ali i proizvodnjom: vinarstvom, grafičkim i informatičkim uslugama, građevinskim radovima, njegovom tijela, psihoterapijom, pružanjem usluga satova sviranja, računovodstvenih i knjigovodstvenim uslugama i sl. Otprilike pola sudionika koristilo je državne ili županijske poticaje za otvaranje obrta ili poduzeća.

Što se tiče poduzetničkog iskustva, ima onih koji su svoj obrt/poduzeće naslijedili od roditelja te će nastaviti obiteljski „biznis“, neki su nakon stjecanja iskustva kod poslodavca odlučili krenuti samostalno, nekolicina ih je ispitivala tržište radom „na crno“ te nakon toga otvorila svoj obrt, dok manji broj sudionika ima paušalni obrt. Opseg poduzeća svih prisutnih je mikro te nitko nema više od 10 zaposlenih. Nekima broj zaposlenih varira ovisno o sezoni, ali ni u tom slučaju ne prelazi opseg mikro poduzeća.

5. Detektirana problematika mikropoduzeća i malih obrta

U narednim odlomcima slijedi kratki pregled sumiranih odgovora po pojedinim ključnim temama razgovora obuhvaćenih tijekom provedbe fokus grupa.

5.1. Prostori za rad

Sudionicima je prije postavljanja pitanja osmišljenih u okviru zadanog protokola za provedbu fokus grupa dano određeno vrijeme da pokušaju samostalno vizualizirati idealni zajednički potporno-poduzetnički centar, te pokušaju opisati gdje bi se on nalazio, kako bi izgledao, koje bi usluge nudio i slično. Taj se proces za većinu sudionika pokazao kao vrlo zahtjevan zadatak, s obzirom da značajnom broju prisutnih obrtnika koji usluge pružaju terenski, sam radni prostor nije ključan faktor za obavljanje djelatnosti, te je taj dio sudionika iskazao mali interes za postojanje/korištenje poduzetničkog centra ili inkubatora.

Dio sudionika koji bi bio zainteresiran za korištenje takvog prostora, pogotovo u proizvodne svrhe, napominje kako bi prostor trebao biti velik i prazan kako bi ga oni prilagodili svojim potrebama (proizvodne hale) te kako bi trebao imati skladišni prostor. Kao važnu potrebu istaknuli su i vanjski natkriveni prostor te dobru priključnu infrastrukturu. Sudionici se slažu kako su trenutno dostupne proizvodne hale prevelike za njihove potrebe, a uglavnom su izgrađene na način da imaju samo jedan izlaz, što onemogućuje dijeljenje prostora na dva ili više dijelova. Ukoliko bi postajala mogućnost za najam skladišnog prostora, dio sudionika bio bi zainteresiran za najam takvog prostora, jer bi im to

omogućilo bolju konkurentnost na tržištu zato što bi robu mogli nabavljati u bilo koje doba te potencijalno iskoristiti povoljnije uvjete (nabavu i skladištenje veće količine robe po sniženoj cijeni). Kao pozitivan primjer istaknuta je poduzetnička zona kraj Poreča gdje su napravljene tri ili četiri hale u kojima su boksevi koji dijele hale na prostorije. Na taj je način na jednom mjestu omogućena zastupljenost više različitih branši – elektromaterijal, vodovodni materijal, prodaja vina, tende, a po potrebi mogu biti zastupljeni i skladišni prostori. Većina se sudionika složila kako bi ovaj princip bio uspješan i u slučaju njihove jedinica lokalne samouprave.

Tijekom razgovora postavilo se pitanje interesa za zajedničkim korištenjem pojedinih skupih uređaja koji bi mogli biti dostupni za korištenje ili najam u takvim centrima, poput primjerice CNC stroja. No, sudionici nisu bili oduševljeni takvom idejom, odnosno smatraju da bi vrlo teško zaživjela. Smatraju kako se većina zainteresiranih zapravo ne bi znala služiti takvim strojevima, radi čega bi se potencijalno brzo pokvarili. U slučaju da centar ipak ima mogućnost korištenja takvih strojeva, smatraju vrlo važnim zapošljavanje osobe koja bi koordinirala rezervaciju termina za korištenje strojeva, ali i održala pokazno predavanje kako se stroj koristi te onima koji ga koriste bila na raspolaganju za potencijalnu pomoć tijekom korištenja samog stroja.

Također, tijekom razgovora prokomentirana je i opcija postojanja prostora za „testiranje“ novih materijala i/ili tehnika rada, primjerice prazan zid ili pod na kojem bi se majstori učili zanatu. Sudionici navode kako ta ideja ne bi zaživjela na ovom području, jer ukoliko određena firma želi ponuditi svoju novu uslugu ili materijal to će učiniti kroz pokaznu radionicu o svom trošku. Ipak, određeni broj sudionika smatra da bi ova ideja mogla zaživjeti u slučaju djece i mladih koji bi tako imali priliku dobiti uvid kako funkcioniraju pojedina zanimanja, te ih potaknuti da se odluče baš za neko od njih.

Dio sudionika kojem su potrebni uredi za poslovanje navode kako zbog česte komunikacije s klijentima ne bi dijelili ured te da im je prvenstveno potreban uredski namještaj, računalo i dobra povezanost s internetom, što ukazuje na manjak interesa za klasičnim coworking prostorima. Sudionici navode i parking kao jedan od važnih faktora prilikom odabira mjesta za rad. Većini ispitanika je od samih prostora unutar poduzetničkih centara važniji sadržaj koji oni nude – sudionici su se jednoglasno složili kako bi im bilo korisno da takvi centri nude savjetodavne usluge te da na jednom mjestu mogu pronaći, primjerice, knjigovođe, pravnike, marketingaše i sl. koji bi im mogli pomoći kada imaju nekakav problem iz tih područja. Smatraju da bi takav prostor trebao biti centar dijeljenja znanja i vještina zainteresiranima te da bi takav prostor imao namjenu okupljanja zainteresiranih za određeno područje (npr. IT sektor).

Što se tiče upravljanja takvim prostorima, većina sudionika složila se kako bi najidealnije i najodrživije bilo zajedničko sufinanciranje, odnosno javno-privatno vlasništvo. Zaključuju kako bi svi korisnici prostora trebali sudjelovati u kreiranju sadržaja. Kada je u pitanju cijena najma takvih prostora, nekima ona mora biti pristupačna, dok je drugima važniji sadržaj, za kvalitetan i koristan sadržaj spremni su izdvojiti više. Jedan od sudionika predlaže i opciju prodaje određenog prostora radi vraćanja investicije.

Mišljenja sudionika o najavljenoj gradnji novih poduzetničkih inkubatora su bila veoma različita: u općinama koje nemaju, niti će u skorijoj budućnosti dobiti takve prostore puno je manji interes za korištenjem takvog prostora u drugoj jedinici lokalne samouprave. U jedinicama lokalne samouprave u kojima je planirana skorašnja izgradnja novih poduzetničkih inkubatora zamjetna je skepsa i nepovjerenje oko mogućnosti stvarnog korištenje takvih prostora (“vajka isti dobiju takvu priliku”, “to je sigurno već sve unaprijed dogovoreno i sigurno se već zna ki će moć bit unutra”). U jednoj od općina koje bi trebale dobiti poduzetnički inkubator iskazano je veliko nezadovoljstvo činjenicom da nisu inicijalno konzultirani oko ideje izgradnje objekta takve namjene, jer smatraju da su njihovoj općini nužniji neki drugačiji sadržaji koje njihova općina trenutno nema, ili pak postojeći ne zadovoljavaju trenutne potrebe.

5.2. Programi podrške, dostupne usluge i željene edukacije

Otprilike pola sudionika fokus grupa koristilo je poticaje s državne ili županijske razine za otvaranje obrta i/ili poduzeća, a neki od njih istakli su birokratsku kompleksnost prijave na pozive za takve poticaje te kako bez stručne pomoći knjigovođa ili konzultanata ne bi uspjeli ostvariti pravo na sufinanciranje pokretanja poslovanja. No, samom realizacijom i podrškom institucija koje dodjeljuju potpore za pokretanje poslovanja su uglavnom bili zadovoljni.

Većina njih nije koristila druge potpore za razvoj poslovanja, poput povoljnih zajmova s niskom kamatom kakve nude institucije kao što je Hrvatska agencija za malo gospodarstvo, inovacije i investicije (HAMAG-BICRO) ili Hrvatska banka za obnovu i razvitak (HBOR), pa o tome uglavnom nije bilo razgovora. Isto tako uglavnom nisu imali iskustva ni sa sufinanciranjem iz EU fondova.

Generalno su istaknuli manjak vremena za informiranje te šumu informacija koja dolazi od raznih konzultanata, a među kojima oni ne znaju prepoznati onu koja je namijenjena upravo njima. Iz tog je razloga iskazana potreba za postojanjem/djelovanjem lokalne institucije ili osobe koja će ih ciljano obavještavati o prilikama namijenjenima upravo njima.

Kao značajan problem prilikom pokretanja poslovanja istaknuli su pozicioniranje na tržištu te dolazak do klijenata/kupaca te se sukladno tome osvrnuli i na problematiku marketinga. Naime, premda su svjesni važnosti brendiranja, oglašavanja i predstavljanja na različitim događanjima poput sajмова, kažu kako se sami ne stignu educirati za kvalitetno bavljenje marketingom, posebno u vrijeme kad on uvelike ovisi o dinamici društvenih mreža i online promocije, a koja se nevjerojatnom brzinom mijenja. Nekolicina sudionika podijelila je vrlo slično, negativno, iskustvo s konzultantima za područje marketinga, a koje su prethodno angažirali za potrebe unaprjeđenja poslovanja svojeg obrta ili tvrtke. Kazali su kako su, uslijed nedostatka vremena da se sami educiraju, a onda i bave marketingom, angažirali za rad određene osobe koji su se predstavljale kao marketinški stručnjaci, no da uglavnom nisu bili zadovoljni kvalitetom njihove usluge. Smatraju da se danas događa svojevrsna inflacija samoprozvanih stručnjaka te kako je među njima teško razlučiti koja je osoba zaista stručna i pouzdana te koju valja angažirati. Stoga su istaknuli potrebu za bazom provjerenih stručnjaka u pojedinim područjima, a koju bi mogli konzultirati kada imaju potrebu za različitim uslugama. Također, sugerirali su kako bi jedna od mjera podrške poduzetnicima početnicima mogla biti sufinanciranje marketinških usluga kod već provjerenih agencija i konzultanata.

Mnogi su istaknuli i potrebu za pravnom pomoći i savjetovanjem, jer ne stižu pravovremeno pratiti sve zakonske promjene i novonastale obaveze. Stoga smatraju povremene edukacije i informativna događanja organizirana od strane lokalnih potpornih-poduzetničkih institucija po pravnim pitanjima vrlo korisnima.

Iskazali su i želju za povezivanjem i umrežavanjem s drugim poduzetnicima i obrtnicima iz vlastite branše, tematskim predavanjima koja se nadovezuju na njihove povremene potrebe te sustavom savjetovanja na specifične teme od važnosti za njihovo poslovanje.

5.3.Članstvo u strukovnim organizacijama i mogućnost sudjelovanja u odlučivanju

Sudionici fokus grupa uglavnom nisu bili uključeni u rad ili članstvo neke strukovne udruge ili komore, niti su informirani o mogućnostima udruživanja radi zagovaranja za bolje uvjete, te se slažu kako bi se radije usmjerili na svoj posao nego se angažirali u različitim interesnim udruženjima jer to iziskuje određeno vrijeme za sudjelovanje u radu takvih tijela, a kojeg oni najčešće nemaju.

Većina jedinica lokalne samouprave u kojima su provedene konzultacije nema specifična savjetodavna tijela specijalizirana za gospodarstvo, putem kojih bi se moglo zagovarati ili predlagati donošenje lokalnih politika u tom području, stoga sudionici fokus grupa nisu uključeni u njih. Vjeruju da se djelovanjem u zagovaračkim strukovnim organizacijama ili specifičnim tijelima može postići promjena, odnosno doprinijeti oblikovanju javnih politika u području gospodarstva, ali smatraju da takva tijela i organizacije nisu dovoljno vidljivi, radi čega ni ne uspjevaju privući njihovu pažnju, pa ni ostvariti značajno članstvo ili uspjeh na lokalnoj razini.

5.4.Potporne agencije, udruge i druga tijela

Sudionici su tijekom razgovora istaknuli potrebu za postojanjem te većom vidljivošću i dostupnošću različitih potpornih-poduzetničkih institucija kao što su poduzetnički inkubatori, razvojne agencije, centri izvrsnosti, strukovna udruženja, savjetodavne službe u području gospodarstva i EU fondova.

Posebno veliku ulogu tih institucija, ustanova i organizacija vide prilikom pokretanja poslovanja. Sudionici fokus grupa naglašavaju kako su prije otvaranja svoga poduzeća ili obrta morali odvojiti velik dio vremena za samostalno istraživanje. Premda danas otvaranje obrta ocjenjuju kao prilično jednostavan postupak, dio sudionika napominje kako su prilikom registracije tvrtki od dijela savjetodavnih i odgovornih službi dobivali oprečne informacije te se povremeno susretali s djelatnicima koji nisu bili dovoljno informirani o važećem zakonodavnom okviru te im nisu bili u mogućnosti pomoći.

Prevladava poruka za potrebom osnivanja institucije koja će se baviti savjetovanjem budućih poduzetnika i pomoći im prilikom otvaranja obrta/firme te gdje će na jednom mjestu moći dobiti sve željene informacije jer su trenutno informacije raspršene na nekoliko različitih mjesta što otežava snalaženje poduzetniku početniku koji tek pokreće poslovanje. Zadovoljni su dosadašnjom digitalizacijom pojedinih usluga prilikom otvaranja obrta ili poduzeća te smatraju da bi s istom

trebalo nastaviti te je aplicirati i na brojne druge usluge i obaveze u području gospodarstva. Na pitanje smatraju li da postoji nepokriveno područje u kojem bi im bila potrebna specifična podrška, a za koje trenutno nije nadležna niti jedna od institucija, nisu mogli prepoznati područje za koje smatraju da trenutno ne mogu dobiti odgovarajuću podršku. Isto tako nisu mogli procijeniti postoji li potreba za osnivanjem dodatnih potporno-poduzetničkih institucija, ali su bili složni kako je potrebno podržati rad postojećih na način da im se osigura stabilno djelovanje te potencijalno širenje usluga.

6. Prijedlozi i preporuke za zajedničko upravljanje poduzetničkom infrastrukturom

Manjak prijedloga za zajedničko upravljanje poduzetničkom infrastrukturom jasno ukazuje na nedostatak participativne političke kulture na lokalnoj razini, ali i na nepovjerenje prema djelovanju lokalnih vlasti. Ipak, sudionici su pohvalili inicijativu ovog projekta, a neki od njih istaknuli i kako je ovo “prvi put da se njih nešto pita”.

Smatraju da je prije projektiranja i osmišljavanja bilo kakve gospodarske infrastrukture potrebno **konzultirati potencijalne ciljane korisnike te infrastrukture te ispitati njihove potrebe**, a onda sukladno interesu poduzetnika i obrtnika osmisliti i izgraditi prikladne prostore i usluge.

Vjeruju da za uspješno funkcioniranje takvih prostora, posebno ako će biti usredotočeni na neku specifičnu gospodarsku granu kao što je plan s izgradnjom najavljenih poduzetničkih inkubatora u Pazinu, Cerovlju, Gračišću i Sv. Petru u Šumi, prethodno **potrebno formirati kritičnu skupinu poduzetnika da razvijaju određenu branšu ili „brend“** jer će se kroz priču brendiranja razviti i detektirati potrebe tog lokaliteta

Osim toga, vjeruju da je **za održivost djelovanja takve infrastrukture potreban pristup zajedničkog ulaganja javnog i privatnog sektora**, odnosno svojevrsno javno-privatno partnerstvo.

7. Prijedlog mjera za poticanje poduzetništva i obrtništva na području središnje Istre

S obzirom na detektirane prepreke i potrebnu potporu poduzetnicima i obrtnicima na početku njihova poslovanja, jedinicama lokalne samouprave s područja središnje Istre preporuča se usvajanje i provedba nekoliko mjera, usmjerenih k različitim akterima u gospodarskom sektoru, a posebno malim i mikropoduzećima, odnosno mlađim poduzetnicima i obrtnicima.

Mjere su podijeljene prema tipu potpore, ovisno o tome radi li se o izravnim potporama poduzetnicima i obrtnicima, ili su potpore usmjerene podržavanju rada institucija i tijela koja svojim radom doprinose jačanju pozitivnog okruženja za razvoj poduzetništva i obrtništva te na taj način pomažu poduzetnicima i obrtnicima u poslovanju.

7.1. Prijedlog izravnih mjera potpore za poduzetnike i obrtnike početnike

Kroz sudjelovanje u fokus grupama, uključeni mladi poduzetnici i obrtnici istaknuli su nabavku službenog vozila kao jedan od ključnih izazova. Naime, postojeći poticaji za (samo)zapošljavanje koje dodjeljuje Hrvatski zavod za zapošljavanje ne podržavaju nabavku rabljenog vozila, dok su sredstva koja se mogu iskoristiti za nabavku novog vozila - nedostatna. Nabavka službenog (teretnog) vozila ključna je za obavljanje brojnih uslužnih djelatnosti (kod obrtničkih zanimanja), kao i prijevoz različitog materijala (kod proizvodnih djelatnosti). Novootvorene tvrtke i obrti nemaju dovoljnu kreditnu sposobnost za nabavku novog vozila, a opcija leasinga može se iskoristiti tek nakon dvogodišnjeg poslovanja subjekta. Iz tog se razloga predlaže uvođenje mjere **sufinanciranja nabavke službenog (rabljenog) vozila**. Prosječna cijena takvog rabljenog vozila kreće se između **10.000,00 i 15.000,00 EUR**.

Osim toga, mladi poduzetnici i obrtnici istaknuli su i samu nužnost podrške prilikom prijave za ostvarivanje prava na poticaje za (samo)zapošljavanje, s obzirom da je značajan broj njih istaknuo kako bez pomoći stručne osobe, najčešće iskusnog računovođe vične i slaganju poslovnih planova, ne bi bili u stanju samostalno pripremiti prijavnu dokumentaciju te se prijaviti za poticaje. Cijena takvih usluga uglavnom iznosi oko **500,00 EUR**. Stoga se kao jedna od mjera predlaže **financiranje pomoći pri izradi dokumentacije za prijavu na poziv za (samo)zapošljavanje**.

Po pokretanju poslovanja obrtnici i poduzetnici istaknuli su važnost pozicioniranja i oglašavanja usluga ili proizvoda koje nude, no osim što sami nemaju dovoljno znanja, a ni vremena za kvalitetno bavljenje promocijom i marketingom, iskazali su značajno nezadovoljstvo kvalitetom plaćenih privatnih marketinških usluga. Zadovoljstvo su istaknuli oglašavanjem na portalu **elstra.info**, napominjući kako su zahvaljujući plaćenim oglašavanjem na tom portalu vrlo brzo došli do novih klijenata te povratili uložena sredstva u oglašavanje. Stoga se predlaže da jedna od mjera bude **odjela sredstava za ulaganje u promociju i marketing**, a koja ne bi uključivala sudjelovanje na sajmovima i prigodnim događanjima, s obzirom da je takve aktivnosti moguće sufinancirati kroz razne druge natječaje, odnosno kod drugih donatora. Također, način na koji lokalna samouprava može podržati lokalne poduzetnike i obrtnike u oglašavanju je **odjela besplatnog oglašivačkog prostora na javnim površinama**.

Premda je tijekom fokus grupa dio poduzetnika i obrtnika istaknuo manjak adekvatnih gradskih i općinskih prostora za najam, uglavnom se fokus nije stavljao na potrebu osiguravanja dodatnih prostora ili korigiranja cijena najma, jer generalno prevladava sumnja i skepsa oko mogućnosti ravnopravnog natjecanja na javnim pozivima za najam ili kupnju takvih prostora.

Važno je i napomenuti kako je potrebno ispitati mogućnost da se izbjegne dodjela sredstava po ostvarenom trošku, jer je jedna od glavnih boljki u poslovanju mladih poduzetnika nemogućnost pretfinanciranja troškova. Dakle, ukoliko bi se usvojile predložene mjere sufinanciranja nabavke službenog vozila, valja razmotriti mogućnost dodjele sredstava korisniku po potpisivanju kupoprodajnog predugovora sa strankom koja prodaje vozilo, odnosno u slučaju dodjele sredstava za pripremu dokumentacije po dostavljenoj ponudi.

7.2. Prijedlog neizravnih mjera pružanjem potpore potpornim poduzetničkim i obrtničkim institucijama

Značajan broj poduzetnika i obrtnika istaknuo je i važnost pravovremenog informiranja i potpore prilikom otvaranja obrta i poduzeća, ali i nakon početka poslovanja. Posebno je naglašena važnost pravnog savjetovanje, stoga se predlaže mjera kroz koju bi se osiguralo **pružanje besplatne pravne pomoći u mjestu djelovanja poduzeća ili obrta**. Takvu uslugu moguće je osigurati u suradnji s, primjerice, Obrtničkom komorom Istarske županije, koja bi bila zainteresirana povećati dostupnost svoje pravne službe, uz sufinanciranje njezina rada od strane jedinica lokalne samouprave. Trošak implementacije takve mjere na godišnjoj razini iznosio bi između **3.500,00 i 4.000,00 EUR** po jedinici lokalne samouprave, a što podrazumijeva 3 sata mjesečno besplatnog pravnog savjetovanje u središtu pojedine jedinice lokalne samouprave, uz putne troškove jednog mjesečnog dolaska savjetnika.

Osim toga, poduzetnici i obrtnici ukazali su na važnost redovitog umrežavanja i povezivanja s drugim poduzetnicima i obrtnicima, prvenstveno radi širenja poslovanja i pronalaska novih klijenata, odnosno kupaca, ali i radi razmjene znanja. U tom je kontekstu prepoznata važnost potpornih poduzetničkih institucija kao što su razni edukacijski centri, strukovna udruženja, poduzetnički centri i coworking prostori, koji su najčešće i orijentirani na pružanje mogućnosti za umrežavanje i širenje znanja. Iz tog se razloga preporuča **nastaviti s mjerama podrške različitim potpornim poduzetničkim i obrtničkim institucijama**, što dio jedinica lokalne samouprave s područja središnje Istre već i prakticira.

7.3. Prijedlozi za poboljšanje obrazovnog sustava te veću informiranost o mogućnostima za poduzetništvo i obrtništvo

Dio mladih obrtnika istaknuo je manjkavost obrazovnog sustava kada je u pitanju pravovremeno informiranje učenika srednjih škola o mogućnostima samozapošljavanja po završetku srednjeg strukovnog obrazovanja. Stoga apeliraju na zagovaranje prema obrazovnom sustavu da se u završnim godinama školovanja pojača informiranje o mogućnostima otvaranja obrta i poduzeća, a isto u adekvatnoj mjeri uvrsti i u školski kurikulum. Također, navode da je važno da se obrazovne institucije povezuju s potpornom poduzetničkom infrastrukturom, kako bi mladi po završetku obrazovanja, neovisno o njegovom stupnju, znali koje su im mogućnosti na raspolaganju kada je u pitanju samozapošljavanje, kao i gdje mogu potražiti informacije i podršku na tom putu. Premda jedinice lokalne samouprave najčešće nisu osnivači srednjoškolskih i visokoškolskih ustanova, ovaj cilj mogu podržati otvaranjem i poticanjem potpore poduzetničke infrastrukture (čiji su osnivači) na suradnju s obrazovnim sektorom.

SAŽETAK

Predložene mjere podrazumijevaju:

- Sufinanciranje nabavke službenog (rabljenog) vozila

- Financiranje pomoći pri izradi dokumentacije za prijavu na poziv za (samo)zapošljavanje
- Dodjela sredstava za ulaganje u promociju i marketing
- Dodjela besplatnog oglašivačkog prostora na javnim površinama
- Sufinanciranje pružanja besplatne stručne pravne pomoći kroz suradnju sa stručnim udruženjima i/ili potpornim poduzetničkim institucijama
- Potpora radu potpornih poduzetničkih institucija i udruženja
- Zagovaranje za unaprijeđenje obrazovnog sustava i nadopunu kurikuluma radi boljeg informiranja o mogućnostima samozapošljavanja kroz otvaranje obrta i poduzeća

8. Preporuke za stručna tijela i potporne poduzetničke institucije

Dio (pre)poruka s održanih fokus grupa izravno je usmjeren na djelovanje različitih stručnih tijela i potporno-poduzetničkih institucija. Premda su radom dijela takvih institucije iskazali zadovoljstvo, ipak vide jasan prostor za unaprijeđenje njihovog rada.

Priliku za bolju suradnju i veći utjecaj sudionici prvenstveno vide u području informiranja gospodarstvenika. Oni vide ulogu takvih institucija u **širokom informiranju gospodarskog sektora kada se događaju izmjene različitih zakona i regulativa koje izravno utječu na njihovo poslovanje**. Smatraju da je zadaća potporno-poduzetničkih i savjetodavnih institucija u takvim situacijama organizirati informativna predavanja kada se nešto bitno u zakonima mijenja jer oni to sami, uslijed obaveza koja nosi svakodnevno poslovanje - ne stižu pratiti. Vjeruju da bi im takva tematska predavanja uvelike olakšala pravovremenu pripremu za nadolazeće regulatorne obaveze te olakšala prilagodbu poslovanja novonastalim uvjetima.

Tijekom fokus grupa dio sudionika ukazao je i na problematiku radnog vremena nadležnih institucija u području gospodarstva. Smatraju da ono ne odgovara poduzetnicima i obrtnicima, što same institucije čini njima nedostupnima. Smatraju da **je potrebna veća fleksibilnost radnog vremena tih institucija**, kako bi poslovanje gospodarskog sektora bilo lakše i uspješnije.

9. Zaključak

Provedeni projekt i akcijsko istraživanje pokazali su se kao koristan alat za ispitivanje potreba i spoznavanje problematike poduzetnika početnika na području središnje Istre. Osim prilike za osobno upoznavanje mladih poduzetnika i obrtnika, koje se tako nastojalo motivirati i za sudjelovanje u drugim aktivnostima projektnih partnera, ali i uključivanje u lokalne procese odlučivanja, prikupljeni materijal predstavlja kvalitetnu podlogu za daljnje zagovaranje projektnih partnera, kao i jasne smjernice za oblikovanje njihovih budućih aktivnosti i daljnjeg djelovanja. Preporuke s ovog projekta dostavljene su svim jedinicama lokalne samouprave na čijem se području održavala provedbi fokus grupa, ali i relevantnim potporno-poduzetničkim institucijama i ustanovama, koje također mogu utjecati na implementaciju određenih preporuka. Preostaje vidjeti kako će, te u kojem obimu ove preporuke biti iskorištene i u narednoj kampanji za lokalne izbore, s obzirom da će dio aktualnih predstavnika jedinica lokalne samouprave zasigurno tražiti nove mandate.